

CONSUMER**PRO**

BOOSTING PROFESSIONALS
IN CONSUMER PROTECTION

Kolektivno pravno varstvo

Dokument o teoretičnem ozadju

2022–2023

Collective Redress - Slovenia
February 2023 - version 1

.....	0
.....	0
.....	0
Uvod v dokument s teoretičnim ozadjem	3
1. Uvod: opredelitev pojmov in kratka zgodovina kolektivnega pravnega varstva.....	4
1.1. Opredelitev.....	4
1.2. Kratka zgodovina kolektivnih pravnih sredstev	5
1.3. Kako direktiva EU o zastopniških tožbah vpliva na obstoječe nacionalne mehanizme kolektivnih pravnih sredstev?	7
1.4. Mesto kolektivnih pravnih sredstev v naboru orodij za uveljavljanje potrošniškega prava EU	7
ZBIRKA ORODIJ EU ZA IZVRŠEVANJE	8
Javno izvrševanje.....	8
2. Zakaj so kolektivna pravna sredstva pomembna.....	8
2.1. Za potrošnike.....	8
2.2. Sodnikom in sodstvu	9
2.3. Za trgovce.....	9
3. Kolektivna pravna sredstva: v katerih sektorjih, za katero vrsto škode in za katero sredstvo	10
3.1. Področje uporabe.....	10
3.2. Škoda in razpoložljiva pravna sredstva	11
3.3. Kje vložiti kolektivne tožbe?.....	13
4. Pravno upravičenje: kdo lahko sproži skupinske tožbe?	14
4.1. Evropski model, ki temelji na zastopniških subjektih	14
4.2. Kaj je „kvalificirani subjekt“ in kdo lahko zaprosi za ta status?	15
4.3. Kvalificirani subjekti za namene vlaganja domačih in čezmejnih zastopniških tožb	15
4.4. Postati kvalificirani subjekt	16
4.5. Kakšne so posledice imenovanja kvalificiranega subjekta?.....	18
4.6. Ali so informacije o imenovanih kvalificiranih subjektih javne?.....	19
4.7. Ali se kvalificirani subjekti nadzirajo? Ali lahko izgubijo svoj status?	19
5. Skupine potrošnikov, ki jih zadeva kolektivno pravno varstvo: kdaj in kako se oblikujejo?20	
5.1 Skupine potrošnikov, za katere so vložene tožbe.....	20
5.2. Sistem vključitve (opt-in) & sistem izključitve (opt-out).....	20

5. 2 Zakaj je to pomembno?.....	21
5.3. Kdo odloča med opt-in in opt-out?	21
5.4. Kdaj se mora potrošnik vključiti ali izključiti?.....	23
6. Obveščanje posameznih potrošnikov med ZASTOPNIŠKIMI tožbami	23
6.1. Kdo bi moral obveščati potrošnike in kdaj bi morali biti obveščeni?	23
6.2. Kako bi morali biti potrošniki obveščeni zastopniških tožbah?	25
7. Dopustnost kolektivnih tožb	26
7.1. Zakaj zahteve glede dopustnosti kolektivnih tožb?	26
7.2. Kakšne so lahko zahteve za vložitev kolektivnih tožb?	26
7.3. Kdo je zadolžen za preverjanje zahtev glede dopustnosti?	27
8. Zbiranje sredstev in financiranje zastopniških tožb.....	28
9. Sporazumne rešitve in kolektivne poravnave.....	29
9.1. Predhodna posvetovanja za doseg sporazumnih rešitev	29
9.2. Odškodninske poravnave in nadzor nad njimi	29
10. Izvršitev pravnomočnih odločb in nepravilnih zneskov.....	31
11. Vlaganje čezmejnih zastopniških tožb	32
11.1. Kvalificirani subjekti, ki vlagajo skupne zastopniške tožbe	32
11.2. Mednarodno zasebno pravo, ki se uporablja za zastopniške tožbe	32
12. Dodatni viri in reference	33

Gradivo je nastalo v okviru projekta [Consumer PRO](#), ki je pobuda Evropske komisije v okviru Evropskega programa varstva potrošnikov. Podpora Evropske komisije ne pomeni odobravanja vsebine, ki odraža le stališča avtorjev. Komisija ne more biti odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih le-ta vsebuje.

UVOD V DOKUMENT S TEORETIČNIM OZADJEM

Dragi bralec,

Ta dokument s teoretičnim ozadjem je del sredstev za usposabljanje, razvitih za Consumer Pro, pobudo EU, katere cilj je izboljšati zmogljivosti potrošniških organizacij in drugih akterjev v potrošniški politiki, da bi zaščitili potrošnike v njihovi državi.

Cilj tega dokumenta je zagotoviti vam in vašim ekipam koristne in ustrezne informacije o kolektivnem pravnem varstvu. Vsebinsko so pripravili strokovnjaki za politiko BEUC na področju kolektivnih pravnem varstvu z evropskega vidika, da bi vam zagotovili ključne za:

- Hitro izobraževanje svojih strokovnjakov,
- Enostavno najti ustrezne informacije,
- Omogočiti svojemu osebju, da bolje obvešča potrošnike o njihovih pravicah, in
- Povečati ozaveščenost nacionalnih ministrstev in organov o kolektivnih pravnem varstvu.

Ta dokument s teoretičnim ozadjem je del niza virov usposabljanja, ki naj bi bili prilagojeni nacionalnim posebnostim, kadar obstajajo. Na voljo so dopolnilni teoretični osnovni dokumenti, dostopni na zahtevo ali na [spletu](#), o digitalnih pravicah in splošnem potrošniškem pravu, in sicer v angleščini in številnih drugih evropskih jezikih.

O Consumer PRO

Consumer PRO je pobuda Evropske komisije v okviru evropskega programa varstva potrošnikov, ki jo izvaja BEUC – Evropska potrošniška organizacija. Njen cilj je z neformalnim izobraževanjem okrepiti zmogljivosti evropskih potrošniških organizacij in drugih akterjev v potrošniški politiki. Projekt zajema države članice EU, Islandijo in Norveško.

Za več informacij pišite na Info@consumer-pro.eu.

1. UVOD: OPREDELITEV POJMOV IN KRATKA ZGODOVINA KOLEKTIVNEGA PRAVNEGA VARSTVA

1.1. Opredelitev

- **Kaj se nanaša na izraz „kolektivno pravno varstvo“?**

Kolektivna pravno varstvo je splošni izraz, ki se nanaša na vse vrste postopkovnih mehanizmov, ki skupinam posameznikov omogočajo, da kolektivno ukrepajo in/ali zahtevajo ukrepe za povrnitev škode, vključno z odškodnino, za skupno povzročeno škodo. Od leta 2010 so oblikovalci politik EU dali prednost izrazu „kolektivno pravno varstvo“ pred ameriškim pojmom „class action“. Cilj je bil jasno razlikovati evropski pristop od ameriškega modela, saj ima slednji pogosto negativno konotacijo in trpi zaradi slabega ugleda.

Class action v ZDA: „Frankensteinska pošast“, ali res?

Ameriška skupinska tožba je bila včasih opisana kot „Frankensteinska pošast“, kar bi privedlo do zlorab, kot so izsiljevanje in neresni spori, ter bi ogrozilo trge in gospodarstva. V resnici pa so bili ekscesi skupinske tožbe v ZDA omejeni. Kot je poudaril ameriški znanstvenik, „večina polemike je bila zelo čustvena in posamezni primeri so bili v preteklih letih prerasli v kozmične anekdote“.

Leta 2008 je Evropska komisija poudarila, da vzel problema morda ni v skupinskih tožbah kot takih, temveč v „strupenem koktajlu“ z mešanjem skupinskih tožb, kaznovanih odškodnin, honorarjev za nepredvidljive primere in odkritij pred sojenjem, ki so specifične za procesno pravo ZDA.

- **„Zastopniška tožba“, „dejavnost skupine“, „kolektivna tožba“ in druga terminologija**

Direktiva (EU) 2020/1828 (Direktiva o zastopniških tožbah, angl. RAD) uporablja izraz „**zastopniška tožba**“ za vrsto kolektivnega pravnega sredstva, za katero se zahteva, da je na voljo v vseh državah članicah EU. V skladu z Direktivo je zastopniška tožba eden od postopkovnih mehanizmov za vložitev kolektivnih pravnih sredstev. Nanaša se na primer, ko eden ali več „kvalificiranih subjektov“ v imenu potrošnikov vloži zahtevek pri sodišču ali upravnem organu zaradi varstva kolektivnih interesov potrošnikov, da bi zahteval opustitveni ukrep, ukrep za povrnitev škode ali oboje.

A. H. MILLER: Od Frankensteinških pošasti in sijočih viteзов: Miti, resničnost in problem razrednega ukrepanja“, (92) *Harvard Law Review*, 1979, št. 3, str. 664–694.

Na nacionalni ravni je treba omeniti, da imajo lahko mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev različna imena, na primer „*skupna tožba*“ (v Franciji), „*kolektivna tožba*“ (v Belgiji) ali „*ljudska tožba*“ (na Portugalskem).

1.2. Kratka zgodovina kolektivnih pravnih sredstev

- ***Širjenje kolektivnih pravnih sredstev po vsem svetu***

V nasprotju s splošnim prepričanjem mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev niso niti nedavno niti ne izvirajo iz Združenih držav. Zgodnje oblike mehanizmov kolektivnih tožb je mogoče izslediti že v srednjeveški Angliji in so skupinam kmetov ali ljudem, ki pripadajo skupnosti, že omogočili, da so kolektivno uveljavljali svoje pravice. Sodobne oblike kolektivnih tožb so se razvile v Združenih državah v šestdesetih letih prejšnjega stoletja in nato v več jurisdikcijah običajnega prava (npr. v Avstraliji in Kanadi v devetdesetih letih prejšnjega stoletja). Več valov kolektivnih pravnih sredstev je končno doseglo obalo Evrope v zgodnjih 2000-ih, 2010-ih in 2020-ih.

Razlogi, ki pojasnjujejo širjenje kolektivnih tožb, so raznovrstni, zapleteni in pogosto temeljijo na domačih premislekih. V nekaterih državah so sodišča sama spodbujala sprejetje mehanizmov kolektivnih pravnih sredstev, ki jih je sprožila pripravljenost za reševanje množičnih zahtevkov na stroškovno učinkovit način in iskanje praktičnih rešitev za reševanje zapletenih zadev, ki bi lahko vključevale na stotine tožnikov. V drugih državah je bilo sprejetje mehanizmov kolektivnih pravnih sredstev posledica vse večjega števila primerov množične škode in dejstva, da pogosto še vedno primanjkuje orodij za odškodnino oškodovancem.

- ***Na ravni Evropske unije***

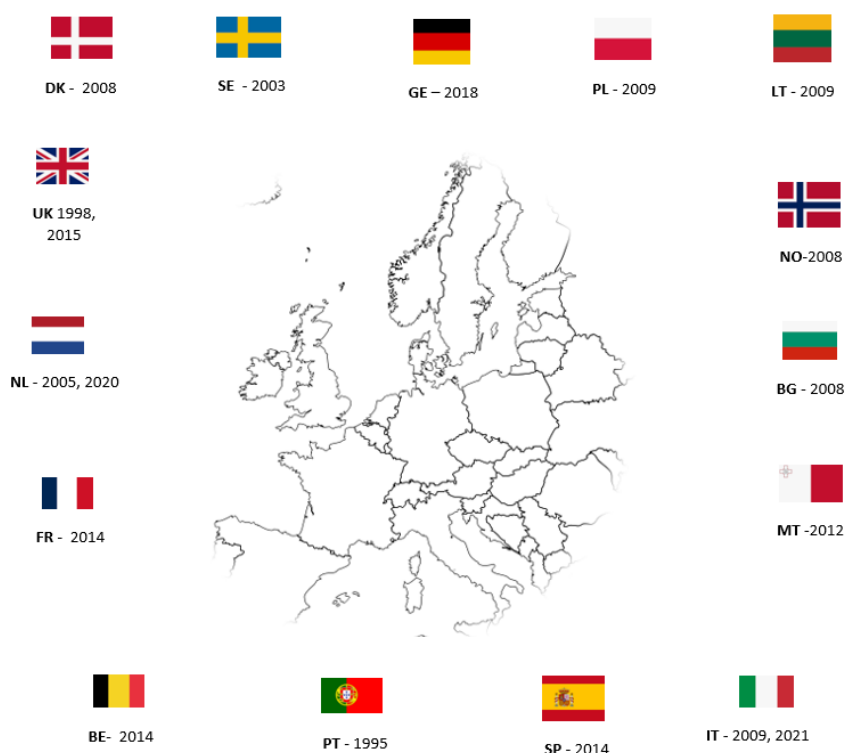
Na ravni EU je bila pot do kolektivnih pravnih sredstev dolga in mučna. Evropski oblikovalci politik so si prizadevali najti ravnovesje med potrebo po zagotovitvi dostopa do pravnega varstva v primerih množične škode za vse oškodovane posameznike na eni strani in pripravljenostjo za izvajanje zadostnih zaščitnih ukrepov, da bi se izognili zlorabam pravnih postopkov, na drugi strani. Evropska komisija je leta 2013 sprejela priporočilo, ki določa enajst nezavezujočih načel za kolektivna pravna sredstva. Namen priporočila je bil sprožiti določeno pripravo zakonodaje na nacionalni ravni in usmerjati države članice pri izvajanju mehanizmov kolektivnih pravnih sredstev v njihove nacionalne pravne sisteme. Evropska komisija je januarja 2018 objavila poročilo o oceni učinka priporočila iz leta 2013 na ravni držav članic. V poročilu je med drugim poudarjena stalna raznolikost mehanizmov kolektivnih pravnih sredstev po vsej EU. Evropska komisija je tudi ugotovila, da mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev v več državah še vedno niso na voljo. V istem obdobju je *Diesalgate* (kjer so nekateri proizvajalci avtomobilov v svoje avtomobile namestili tehnologijo za goljufanje preskusov emisij) udaril v Evropo. Medtem ko so ameriški potrošniki prejeli odškodnino v samo nekaj

mesecev, je večina potrošnikov v EU ostala praznih rok, kar se je v Evropi občutilo kot „hladno prho“ po besedah nekdanje evropske komisarke za pravosodje Vere Jourove. *Dieselgate* je na koncu poudaril pomanjkanje orodij v večini evropskih držav za zagotavljanje odškodnine potrošnikom v primerih množične škode.

V zvezi s tem je Evropska komisija aprila 2018 začela izvajati tako imenovani „Novi dogovor za potrošnike“. Ta zakonodajni sveženj je vključeval dve direktivi. Eden od njih je bil predlog direktive o zastopniških tožbah za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov, ki naj bi nadgradil in posodobil obstoječo direktivo o opustitvenih tožbah ([Direktiva 2009/22/ES](#)). EU je 25. novembra 2020 končno sprejela [Direktivo 2020/1828 o zastopniških tožbah za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov](#). Države članice jo morajo prenesti v svoje nacionalne sisteme do decembra 2022. Pravila se bodo nato začela uporabljati junija 2023.

- **Na ravni držav članic**

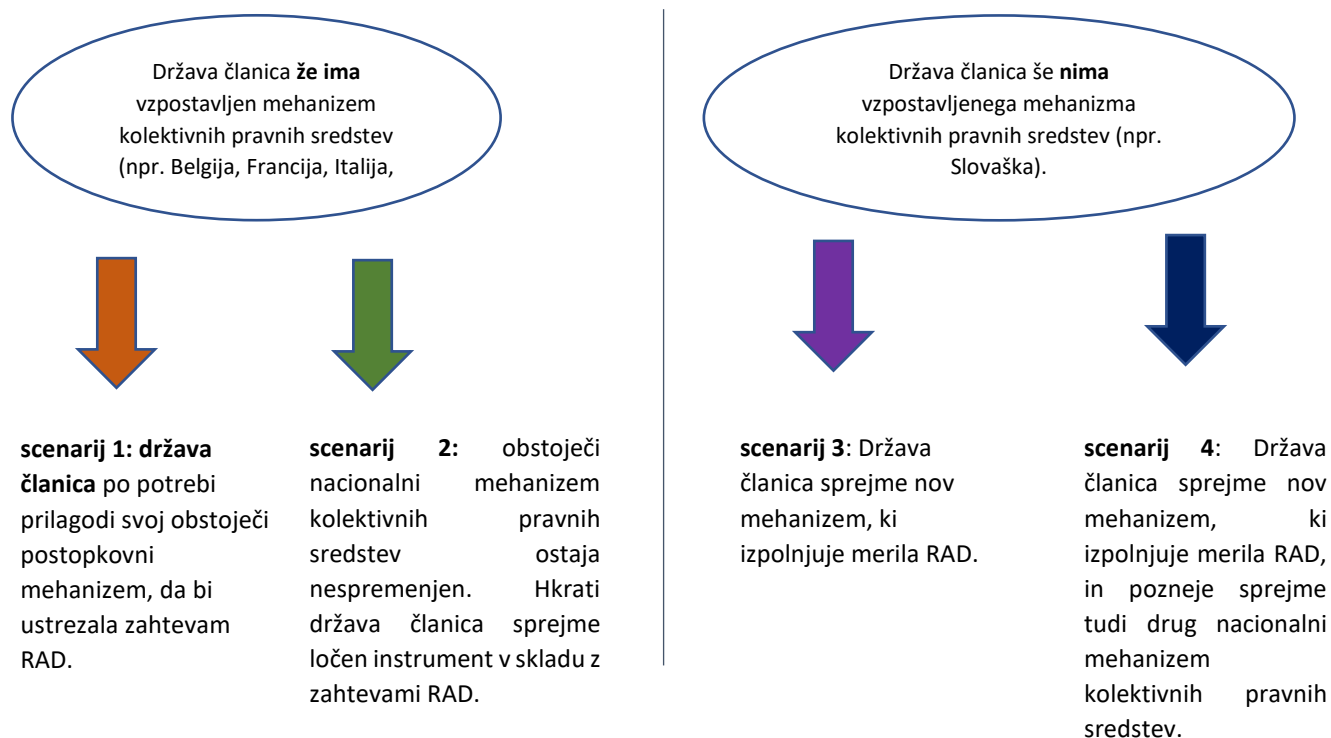
Hkrati so številne države članice od devetdesetih do leta 2000 in kot je prikazano na spodnjem zemljevidu, sprejele tudi mehanizme kolektivnih pravnih sredstev na nacionalni ravni. Ti mehanizmi se bistveno razlikujejo po postopkovni zasnovi in področju uporabe.

1.3. Kako direktiva EU o zastopniških tožbah vpliva na obstoječe nacionalne mehanizme kolektivnih pravnih sredstev?

Cilj direktive o zastopniških tožbah je zagotoviti, da imajo vse države članice vsaj en mehanizem zastopniških tožb, ki omogoča opustitvene ukrepe in ukrepe za povrnitev škode. Namen Direktive ni nadomestiti ali odpraviti obstoječih nacionalnih mehanizmov. Države članice imajo pri prenosu Direktive v svoje nacionalne sisteme možnost, da prilagodijo svoje že obstoječe mehanizme, da bi zagotovile njihovo skladnost z zahtevami Direktive, ali pa se odločijo, da bodo poleg obstoječih mehanizmov vzpostavile nov postopkovni mehanizem. Poleg tega lahko države članice, ki nimajo mehanizma kolektivnih pravnih sredstev, v prihodnosti določijo nacionalni mehanizem kolektivnih pravnih sredstev poleg mehanizma za prenos direktive o zastopniških tožbah, če menijo, da je to potrebno.

Nazadnje bi **moral biti vsaj en nacionalni postopkovni mehanizem za zastopniške tožbe skladen z zahtevami Direktive**. Kvalificirani subjekti bodo lahko izbirali med razpoložljivimi možnostmi (na podlagi Direktive ali že obstoječimi) za zaščito kolektivnih interesov potrošnikov.

1.4. Mesto kolektivnih pravnih sredstev v naboru orodij za uveljavljanje potrošniškega prava EU

Kolektivna pravna sredstva so eno od orodij, ki so na voljo v zbirki orodij za izvrševanje potrošniškega prava, ki *med drugim* vključuje tudi javno izvrševanje s strani organov, izvensodno/alternativno reševanje potrošniških sporov in druge sodne postopke. V nekaterih državah članicah lahko obstajajo mostovi med različnimi orodji. Na primer, v Belgiji ali na Danskem so nekateri varuhi pravic potrošnikov upravičeni do vložitve skupinskih tožb pri sodiščih v imenu potrošnikov.

ZBIRKA ORODIJ EU ZA IZVRŠEVANJE			
vrsta izvrševanja	Javno izvrševanje	Zasebno izvrševanje	izvensodno/alternativno reševanje sporov
Zakonodaja	Uredba 2017/2394 (Uredba o sodelovanju na področju varstva potrošnikov)	Direktiva 2020/1828 (Zastopniške tožbe za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov) Direktiva 2009/22 (Direktiva o opustitvenih tožbah – junija 2023 bo nadomeščena z direktivo RAD). Uredba št. 861/2007 (Evropski postopek v sporih majhne vrednosti) Uredba št. 1896/2006 (Evropski plačilni nalog)	Direktiva 2013/11 (direktiva o alternativnem reševanju potrošniških sporov) Uredba št. 524/2013 (uredba ODR)
Ključni akterji	Javni izvršilni organi	Kvalificirani subjekti (kot so potrošniške organizacije ali javni organi itd.), ki vlagajo tožbe. Sodišča ali upravni organi, pristojni za obravnavanje začasnih odredb ali zastopniških tožb	Varuhi človekovih pravic in/ali organi ARS različnih vrst

2. ZAKAJ SO KOLEKTIVNA PRAVNA SREDSTVA POMEMBNA

2.1. Za potrošnike

Študije so pokazale, da se potrošniki običajno odločijo, da ne bodo sprožili pravnih postopkov, če menijo, da bo to trajalo predolgo (41 %),² so zadevni zneski premajhni (35 %), če pritožba ne bo privedla do zadovoljive rešitve (34 %), ali če ne vedo, kje in kako obravnavati njihovo pritožbo (20,1 %). Mnogi potrošniki so prav tako odvrnjeni od tožb zoper multinacionalna podjetja, ki jih mnogi vidijo kot izgubljene ali neuravnotežene bitke že od samega začetka. Preprosto povedano, v mnogih primerih potrošniki morda nimajo zadostnih spodbud, da bi uveljavili svojo pravico, saj pričakujejo, da bo za izid spora potrebnega preveč truda in/ali da bo zamuden in na koncu ni vreden truda. Ta položaj je še posebej problematičen v primerih, ko je skupna izguba za vse zadevne potrošnike precejšnja, vendar vsak posamezni potrošnik utrpi le majhno škodo. V takih primerih nihče ne želi vložiti zahtevka, kar nekaterim trgovcem omogoča, da pridobijo pomemben nezakonit dobiček. Zato mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev potrošnikom olajšujejo dostop do pravnega varstva, jim omogočajo združevanje informacij in omogočajo ekonomijo obsega, hkrati pa prispevajo k izenačenju konkurenčnih pogojev s trgovci.

2.2. Sodnikom in sodstvu

V primerih množične škode lahko množenje številnih podobnih posameznih zahtevkov ogrozi delovanje celotnega sodnega sistema. V Nemčiji je na primer zadeva Deutsche Telekom zbrala več kot 15.000 posameznih tožnikov in obremenila več kot 700 svetovalcev ter preplavila sojenje v Frankfurtu. V Združenih državah je sodnik, ki je sodeloval pri vodenju skupinske tožbe v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, izračunal, da bi za ločeno in posamično odločanje o vseh nerešenih zadevah potrebovali približno 182 let njegovega časa. Škodljive posledice, povezane z obravnavo podobnih tožb, se na splošno osredotočajo na zastoje in zapravljanje človeških, materialnih in finančnih virov s strani sodišč v že tako omejenih proračunih.

(...) „potrebno je malo matematičnega izračuna, da če bi vsako od 1100 zadev obravnavali ločeno za 38 dni sojenja, znatno število okrožnih sodnikov v tej državi ne bi moglo storiti ničesar v enem letu, kot obravnavati zadeve Bendektina“).

Sodnik C.B. RUBIN v zadevi Re Richardson-Merrell, Inc., 624 F, Supp.1212, 17. september 1985

2.3. Za trgovce

V nasprotju s splošnim prepričanjem so lahko mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev koristni tudi za tožene trgovce, saj preprečujejo množenje posameznih zahtevkov in trgovcem omogočajo, da pojasnijo ali rešijo pravnne situacije. Takšno združevanje terjatev je lahko koristno in jim lahko pomaga pri izpolnjevanju pravnih obveznosti, ki jih nalaga zlasti pravo

² Glej na primer odnos potrošnikov do čezmejne trgovine in varstva potrošnikov, 2018.

družb (kot je na primer zagotavljanje informacij delničarjem), ali pri izogibanju dodatnim stroškom usklajevanja.

Kolektivna poravnava množičnih zahtevkov na Nizozemskem: orodje, ki se odziva na potrebe trgovcev

Nizozemska je leta 2005 sprejela pravila o kolektivni poravnavi množičnih zahtevkov kot praktično in nujno rešitev za primer *dietilstilbesterola* (DES). Po odločbi iz leta 1992, v kateri je nizozemsko vrhovno sodišče odločilo, da so nekatere farmacevtske družbe solidarno odgovorne, so morali vsi posamezni tožniki posamično stopiti naprej, da bi dobili odškodnino. Hkrati so se morali trgovci individualno ukvarjati s tisočimi individualnimi zahtevki. Zaradi teh razmer sta ministrstvo za pravosodje in sektor pozvala k uvedbi novega postopkovnega orodja, ki bi združevalo pravosodje in učinkovitost. Tako imenovani postopek „WCAM“ („WetCollectieve Afwikkeling Massaschade“) je tako omogočil vsem tožnikom in toženim strankam, da enkrat za vselej rešijo vse nerešene zahtevke.

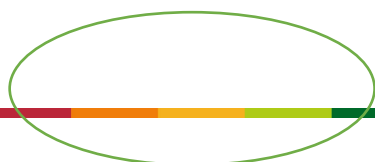
3. KOLEKTIVNA PRAVNA SREDSTVA: V KATERIH SEKTORJIH, ZA KATERO VRSTO ŠKODE IN ZA KATERO SREDSTVO

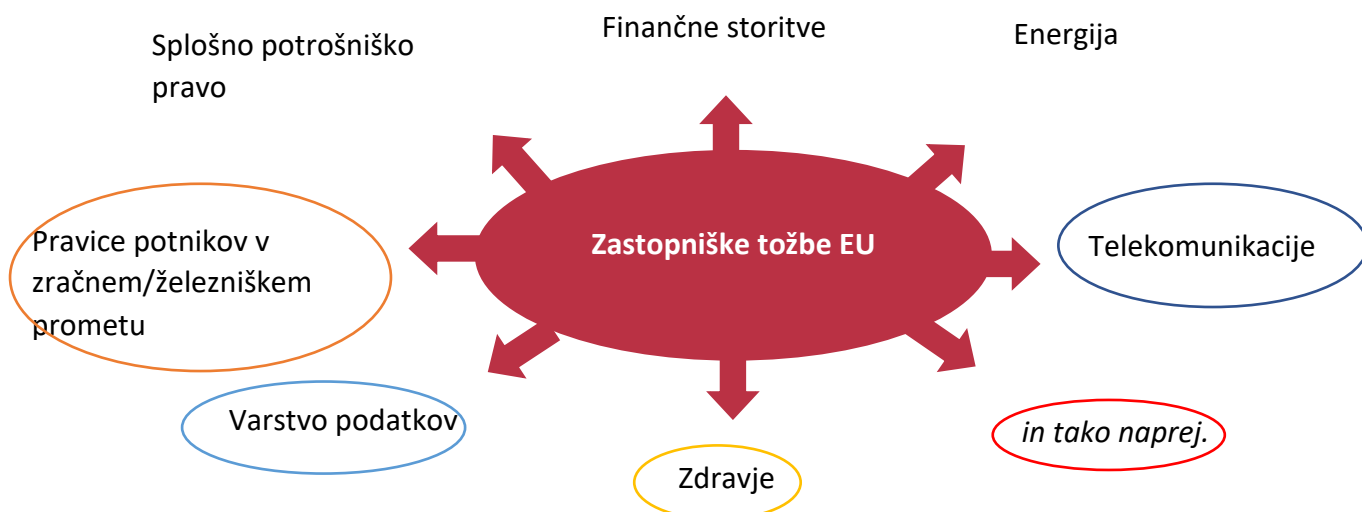
3.1. Področje uporabe

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

Področje uporabe direktive EU o zastopniških tožbah zajema odnose med podjetji in potrošniki, ki jih ureja pravo Unije, navedeno v Prilogi I k Direktivi (*člen 2 RAD*). Države članice lahko, če tako želijo, določijo, da se mehanizem, sprejet za prenos direktive, uporablja za varstvo pravic skupin, ki niso potrošniki, vključno s podjetji.

Zastopniške tožbe niso omejene na splošno potrošniško pravo, temveč se lahko vložijo zaradi kršitev pravil v številnih sektorjih, vključno s finančnimi storitvami, varstvom podatkov, potovanji in turizmom, energijo ali telekomunikacijami, če so ogrožene pravice potrošnikov. Zato ni pomembno, ali se potrošniki imenujejo „potniki“, „uporabniki“, „majhni vlagatelji“, „majhni odjemalci“, „posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki“ ali drugi. Vsi zakonodajni akti, ki jih zajema Direktiva, so navedeni v Prilogi 1.

Opozoriti je treba, da glede na zakonodajne akte, našteje v Prilogi 1, **vse določbe zadevnih aktov ne bodo spadale v področje uporabe Direktive**. Direktiva se bo uporabljala samo za določbe, ki so pomembne za varstvo interesov potrošnikov. Za vsak zakonodajni akt, naveden v Prilogi 1, je bistveno preveriti določbe, ki jih zajema Direktiva.

Primer: V skladu s Prilogo 1 k RAD...

- **Vse določbe** Direktive 2005/29 o nepoštenih poslovnih praksah so zajete v direktivi RAD.
- Samo nekatere določbe Direktive o zdravilih za uporabo v humani medicini so zajete z RAD (in sicer členi 86–90, 98 in 100).

- **Kolektivna pravna sredstva na nacionalni ravni**

Na ravni držav članic so lahko kolektivna pravna sredstva na voljo horizontalno ali le v nekaj sektorjih. Na primer, v Franciji so kolektivna pravna sredstva mogoča na področjih varstva potrošnikov, konkurence, zdravja, diskriminacije in okoljskih zadev, medtem ko se v Belgiji lahko kolektivno uveljavljajo le zahtevki potrošnikov.

3.2. Škoda in razpoložljiva pravna sredstva

V skladu z direktivo o zastopniških tožbah se lahko vložijo zastopniške tožbe za opustitvene ukrepe in/ali ukrepe za povrnitev škode.

- **Opustitveni ukrepi** se lahko zahtevajo ne glede na to, ali posamezni potrošniki utrpijo kakršno koli dejansko izgubo ali škodo. Ni pomembno, ali je trgovec ravnal namerno ali zaradi malomarnosti. Opustitveni ukrep lahko na primer od trgovcev zahteva, da odstranijo nepoštene pogoje, zagotovijo manjkajoče informacije ali javno razkrijejo odločitev sodišča ali upravnega organa. Posamezni potrošniki, ki so oškodovani zaradi prakse, ki je predmet opustitvenega ukrepa, lahko še naprej vložijo individualne tožbe za ukrepe za povrnitev škode.
- **Ukrepi** za povrnitev škode se lahko zahtevajo v obliki odškodnine, popravila, zamenjave, znižanja cene, povračila plačane cene ali prekinitve pogodbe, kot je ustrezno in kot je na voljo v skladu s pravom Unije ali nacionalnim pravom, odvisno od okoliščin posameznega primera.

Omeniti je treba tudi, da Direktiva o zastopniških tožbah ne zajema le tekočih kršitev, ampak tudi tiste, ki so prenehale pred vložitvijo ali zaključkom zastopniške tožbe (ob upoštevanju zastaralnih rokov v skladu z nacionalnim pravom). Pomembno je, da vložitev zastopniške tožbe za opustitvene ukrepe ali ukrepe za povrnitev škode pod ustreznimi pogoji povzroči pretrganje veljavnih zastaralnih rokov za potrošnike, ki jih zadeva ta tožba.

Ali so kolektivne tožbe možne za vse vrste škode, vključno z materialno in nematerialno škodo?

Direktiva ne omenja vrste zajete škode. Na nacionalni ravni so nekatere države članice uporabo kolektivnih tožb omejile na določeno škodo. Na primer, v Franciji se lahko tožbe za kolektivna pravna sredstva na področju potrošniškega prava uporabijo le za povračilo premoženjske škode, ki so jo utrpeli potrošniki. Nasprotno pa je mogoče tožbe, vložene na področju varstva podatkov, zahtevati zaradi nepremoženjske škode.

Ali je „kaznovalna odškodnina“ mogoča s kolektivnimi tožbami?

Kaznovalna odškodnina je znesek, dodeljen poleg odškodnine. Njen cilj je kaznovanje obtoženca za nezaslišano ravnanje. Čeprav so kazenske odškodnine v ZDA dobro znane, so v Evropi še vedno zelo omejene. Le zelo omejeno število evropskih držav omogoča določeno obliko kaznovalne odškodnine (npr. Združeno kraljestvo, Irska). Direktiva o zastopniških tožbah določa, da se je treba „izogibati prisojanju kazenske odškodnine“ na ravni držav članic.

3.3. Kje vložiti kolektivne tožbe?

Opredelitev sodišča ali organa, pristojnega za obravnavo tožbe s kolektivnimi pravnimi sredstvi, zastavlja dve vprašanji: prvič, pri katerem subjektu (sodišče ali drugi) je treba vložiti tožbo? Drugič, kateri organ je geografsko/krajevno pristojen?

- ***Pri katerem subjektu bi bilo treba vložiti kolektivne tožbe?***

Direktiva o zastopniških tožbah državam članicam prepušča diskrecijsko pravico glede tega, ali bi bilo treba zastopniške tožbe vložiti pri sodiščih ali upravnih organih ali obojih, odvisno od ustreznega *pravnega področja ali zadevnega gospodarskega sektorja*.

Specializirana sodišča za kolektivne tožbe?

Na nacionalni ravni so nekatere države članice ustanovile specializirana sodišča za obravnavo nacionalnih kolektivnih tožb. Cilj je razviti posebno strokovno znanje in izkušnje na tem področju ter zagotoviti, da ima sodišče ustrezno osebje in opremo za obravnavanje množičnih zahtevkov.

Na primer, v Belgiji ima gospodarsko sodišče v Bruslju izključno pristojnost na prvi stopnji za obravnavanje kolektivnih tožb („*kolektivna tožba*“) in Bruseljsko pritožbeno sodišče ima izključno pristojnost v pritožbenem postopku.

- **Kateri subjekt je geografsko pristojen za obravnavo tožb s kolektivnimi pravnimi sredstvi?**

Direktiva o zastopniških tožbah ne določa posebnih pravil za določitev sodišča ali organa, ki je geografsko/krajevno pristojen. Pravila se bodo torej razlikovala glede na države članice. Nekatere države članice se lahko odločijo, da ustanovijo specializirana sodišča za obravnavo skupinskih tožb (glej zgoraj), druge pa se lahko oprejo na svoja že obstoječa pravila civilnega postopka, ki lahko pogosto določajo, da je pristojno sodišče tisto, v katerem ima toženi trgovec stalno prebivališče.

Določitev geografsko pristojnega sodišča: primer Francije

V skladu s francoskimi pravili civilnega postopka je za obravnavanje skupinskih tožb („tožba de groupe“) v Franciji pristojno sodišče, v katerem ima toženi trgovec stalno prebivališče. To na primer pomeni, da če ima trgovec stalno prebivališče v mestu Marseille, je geografsko pristojno sodišče v mestu Marseille. Vendar pa obstaja ena izjema od tega pravila: sodišče v Parizu je izključno pristojno, kadar se trgovec nahaja zunaj Francije ali kadar njegovo stalno prebivališče ni znano.

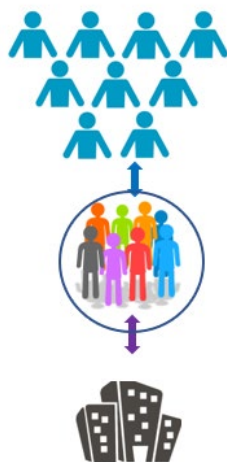
Za zastopniške tožbe s čezmejnimi elementi ali posledicami se uporabljajo pravila EU in nacionalna pravila o mednarodnem zasebnem pravu (glej oddelek 11 v nadaljevanju).

4. PRAVNO UPRAVIČENJE: KDO LAHKO SPROŽI SKUPINSKE TOŽBE?

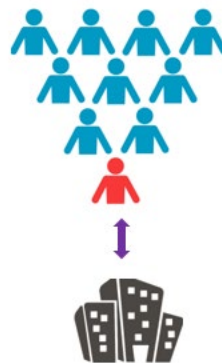
4.1. Evropski model, ki temelji na zastopniških subjektih

Zastopniška tožba, vzpostavljena z Direktivo, in večina postopkovnih mehanizmov, ki so že vzpostavljeni na ravni držav članic, sledijo podobnemu modelu, ki temelji na zastopniških subjektih. To se nanaša na položaj, v katerem subjekt (npr. potrošniška organizacija) sproži tožbo v imenu skupine zastopanih potrošnikov, ki sami niso stranke v postopku. Ta pristop se razlikuje od ameriškega modela, v katerem eden ali več „imenovanih tožnikov“, ki so prav tako del skupine tožnikov, na sodišču nastopa tako v svojem imenu kot tudi v imenu celotne skupine.

Model reprezentativnega subjekta v EU

Tožnikov model v ZDA

4.2. Kaj je „kvalificirani subjekt“ in kdo lahko zaprosi za ta status?

V skladu z direktivo o zastopniških tožbah „kvalificirani subjekt“ pomeni vsako organizacijo ali javni organ, ki zastopa interese potrošnikov in ki ga je država članica določila kot usposobljenega za vložitev zastopniških tožb v skladu z Direktivo (vključno s potrošniškimi organizacijami, ki zastopajo člane iz več kot ene države članice) (člena 3(4) in 4 RAD).

Ad hoc organizacije, ki so pravne osebe, ustanovljene po določenem dogodku (npr. nesreča), in morda zbirajo posameznike, ki so bili oškodovani zaradi tega posebnega položaja množične škode, se lahko imenujejo za kvalificirane subjekte za namene vložitve nacionalne zastopniške tožbe, če država članica v svoji zakonodaji za prenos Direktive določa takšno možnost (uvodna izjava 28 in člen 4(6) RAD). *Ad hoc* organizacij ni mogoče imenovati za vložitev čezmejnih zastopniških tožb.

4.3. Kvalificirani subjekti za namene vlaganja domačih in čezmejnih zastopniških tožb

Direktiva o zastopniških tožbah uvaja razlikovanje med kvalificiranimi subjekti, imenovanimi za vložitev **čezmejnih** zastopniških tožb, in subjekti, imenovanimi za namene vložitve **nacionalne zastopniške tožbe** (člen 3(6) in (7) RAD).

Domača zastopniška tožba	Čezmejna zastopniška tožba
<p>Zastopniška tožba, ki jo vloži kvalificirani subjekt v državi članici, v kateri je kvalificirani subjekt imenovan.</p> <p><i>Npr. kvalificirani subjekt je uvrščen na seznam v Španiji in vloži tožbo v Španiji.</i></p>	<p>Zastopniška tožba, ki jo vloži kvalificirani subjekt v državi članici, ki ni država članica, v kateri je kvalificirani subjekt imenovan.</p> <p><i>Npr. na Slovaškem je uvrščen kvalificirani subjekt, ki vloži tožbo v Litvi.</i></p>

Če kvalificirani subjekt vloži zastopniško tožbo v državi članici, v kateri je imenovan, bi bilo treba to zastopniško tožbo šteti za nacionalno zastopniško tožbo, tudi če je vložena proti trgovcu s sedežem v drugi državi članici in tudi če so v tej zastopniški tožbi zastopani potrošniki iz več držav članic. **Nazadnje bi morala biti država članica, v kateri je vložena zastopniška tožba, odločilno merilo za določitev vrste zastopniške tožbe, ki je vložena (uvodna izjava 23 RAD).**

4.4. Postati kvalificirani subjekt

Države članice imenujejo kvalificirane subjekte za notranje in čezmejne ukrepe (člen 4(1) in (2) RAD). Vendar direktiva o zastopniških tožbah določa le zahteve za kvalificirane subjekte, imenovane za vložitev čezmejnih zastopniških tožb (člen 4(3) RAD).

Hkrati lahko države članice same določijo posebne zahteve za kvalificirane subjekte, ki vlagajo notranje zastopniške tožbe, pod pogojem, da so te zahteve skladne s cilji Direktive (člen 4(4) RAD).

Kontrolni seznam za pridobitev statusa kvalificiranega subjekta za namene vložitve ČEZMEJNIH zastopniških tožb

✓ **Zahteve, ki veljajo za STATUS kvalificiranega subjekta:**

- Biti morajo pravna oseba, ustanovljena v skladu z nacionalnim pravom države članice, v kateri je bila imenovana (*člen 4(3) RAD*).
- Imeti morajo nepridobitni značaj (*člen 4(3)(c) RAD*).

✓ **Zahteve, ki se uporabljajo za DEJAVNOSTI kvalificiranega subjekta:**

- Pred vložitvijo zahteve za imenovanje morajo dokazati 12 mesecev dejanske javne dejavnosti na področju varstva potrošnikov (*člen 4(3)(a) RAD*).
- Njihovi zakonski nameni morajo izkazovati legitimen interes za varstvo interesov potrošnikov (*člen 4(3)(b) RAD*).
- Ne morejo biti predmet postopka zaradi insolventnosti ali biti razglašeni za plačilno nesposobne (*člen 4(3) RAD*).

✓ **Zahteve, ki veljajo za NEODVISNOST kvalificiranega subjekta:**

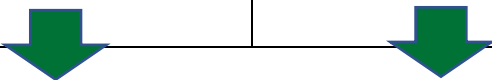
- Biti morajo neodvisni in na katere ne smejo vplivati druge osebe razen potrošnikov (*člen 4(3)RAD*).
- Vzpostaviti morajo postopke za preprečevanje navzkrižja interesov med seboj, interesov potrošnikov in tretjih financerjev (*člen 4(3)(e) RAD*).

✓ **Zahteve, ki veljajo za TRANSPARENTNOST kvalificiranega subjekta:**

- V preprostem in razumljivem jeziku (zlasti na svojih spletnih straneh) morajo javno objaviti informacije, ki dokazujejo, da izpolnjujejo zgoraj navedena merila, ter informacije o virih financiranja, organizacijskem upravljanju, strukturi članstva, zakonsko določenih namenih in dejavnostih (*člen 4(3)(f) RAD*).

Kontrolni seznam za pridobitev statusa kvalificiranega subjekta za vložitev DOMAČIH zastopniških tožb:

Seznam zahtev, ki jih je treba izpolnjevati kot kvalificirani subjekt za namene vlaganja domačih tožb, je **določen na nacionalni ravni**. Direktiva o zastopniških tožbah državam članicam omogoča, da uporabljajo enake zahteve, kot veljajo za kvalificirane subjekte, ki vlagajo čezmejne zastopniške tožbe, ali da določijo različne zahteve. V slednjem primeru pa morajo biti te zahteve skladne s cilji Direktive (člen4(4) RAD).

Zahteve za kvalificirane subjekte, ki vlagajo domače zastopniške tožbe		
Manj stroge od tistih, ki se uporabljajo za kvalificirane subjekte, ki vlagajo čezmejne zastopniške tožbe.	Strožje od tistih, ki se uporabljajo za kvalificirane subjekte, ki vlagajo čezmejne zastopniške tožbe. <i>Npr. države članice se lahko odločijo, da morajo imeti kvalificirani subjekti določeno število članov, ki vplačajo članarino.</i>	Enako kot tiste, ki se uporabljajo za kvalificirane subjekte, ki vlagajo čezmejne tožbe (glej zgoraj).
		
Obveznost držav članic, da zagotovijo, da zahteve ostanejo skladne s cilji RAD.		

4.5. Kakšne so posledice imenovanja kvalificiranega subjekta?

V skladu z načelom vzajemnega priznavanja iz direktive o zastopniških tožbah se kvalificirani subjekti, ki so vnaprej imenovani v državi članici za vložitev čezmejnih zastopniških tožb, priznajo v drugih državah članicah (člen 6 RAD).

Med postopkom imajo kvalificirani subjekti pravice in obveznosti tožeče stranke. Posamezni potrošniki bodo imeli koristi od tožb, ki jih vložijo kvalificirani subjekti, ne da bi bili sami stranke v postopku (člen7(6) RAD).

Ali se lahko potrošniki vmešavajo v zastopniške tožbe?

Posamezni potrošniki, ki jih zadeva zastopniška tožba, med postopkom niso tožniki. Zato posamezni potrošniki ne smejo posegati v postopkovne odločitve, ki jih sprejmejo kvalificirani subjekti, ali ne smejo posamično predlagati dokazov v okviru postopka. Vendar lahko države članice tem posameznim potrošnikom, ki jih zadeva zastopniška tožba, zagotovijo določene pravice (na primer možnost, da se zoper končno odločbo pritožijo samo v zvezi z njihovim individualnim zahtevkom).

4.6. Ali so informacije o imenovanih kvalificiranih subjektih javne?

Države članice morajo sestaviti seznam vseh kvalificiranih subjektov, imenovanih za vložitev čezmejnih zastopniških tožb, ter navesti podatke o njihovem imenu in zakonsko določenih namenih. Seznam mora biti javno dostopen. Evropska komisija zbira informacije za vse države članice in javno objavi seznam vseh kvalificiranih subjektov, imenovanih za čezmejne ukrepe. Evropska komisija tudi posodablja seznam, kadar države članice obvestijo o spremembah v zvezi s kvalificiranimi subjekti (*člen 5(1) RAD*).

Hkrati bodo države članice zagotovile, da bodo javno dostopne tudi informacije o imenovanih subjektih, ki so bili vnaprej imenovani za namene vložitve domačih zastopniških tožb (*člen 5(2) RAD*).

4.7. Ali se kvalificirani subjekti nadzirajo? Ali lahko izgubijo svoj status?

Država članica ali Evropska komisija lahko izrazi pomisleke glede tega, ali kvalificirani subjekt, ki lahko vloži čezmejne tožbe, izpolnjuje merila iz Direktive. V takem primeru mora država članica, ki je imenovala kvalificirani subjekt, preučiti pomisleke. Država članica lahko prekliče imenovanje, če kvalificirani subjekt ne izpolnjuje ali ne izpolnjuje več zahtev. Poleg tega morajo države članice vsaj vsakih pet let oceniti, ali kvalificirani subjekti še naprej izpolnjujejo merila iz člena 4(3) RAD (*člen 5(3) in (4) RAD*).

Hkrati lahko toženi trgovci v posebni zastopniški tožbi sodišču ali upravnemu organu predložijo utemeljene pomisleke glede tega, ali kvalificirani subjekt, imenovan za čezmejne tožbe, izpolnjuje merila (*člen 5(3) RAD*).

5. SKUPINE POTROŠNIKOV, KI JIH ZADEVA KOLEKTIVNO PRAVNO VARSTVO: KDAJ IN KAKO SE OBLIKUJEJO?

5.1 Skupine potrošnikov, za katere so vložene tožbe

Kvalificirani subjekt mora odločiti, za katero skupino potrošnikov vloži posebno zastopniško tožbo. **Direktiva o zastopniških tožbah omogoča različne konfiguracije.**

Razmislite na primer o razmerah, podobnih Dieselgateu, ko se zadevni potrošniki nahajajo v številnih različnih državah. Za kvalificirani subjekt so možne različne možnosti:

- **Mogoča bo vseevropska zastopniška tožba.** To pomeni, da bo lahko potrošniška organizacija, če bo imenovana kot kvalificirani subjekt, vložila enotno tožbo za varstvo vseh evropskih potrošnikov, ki jih zadevna kršitev zadeva. To, kolikor to dopuščajo pravila EU in nacionalna pravila mednarodnega zasebnega prava (glej oddelek 11 v nadaljevanju).
- Druga možnost je, da **se ista organizacija v primeru iste kršitve iz različnih strateških razlogov odloči, da bo v zastopniški tožbi zastopala le potrošnike iz ene države članice ali dveh držav članic.**
- Druga možnost je, da bodo **različne organizacije** iz različnih držav članic lahko sodelovale in vložile eno samo tožbo – ali vzporedne tožbe za različne skupine potrošnikov – v istem primeru.

Pomembno je tudi, da se kvalificirani subjekt odloči, ali namerava vložiti zastopniško tožbo za opustitvene ukrepe, ukrepe za povrnitev škode ali oboje. Če je tožba vložena le zaradi opustitvenih ukrepov, se zavrnitev ali zavrnitev zadevnih potrošnikov, opisanih v točki 5.1, ne uporablja.

5.2. Sistem vključitve (opt-in) & sistem izključitve (opt-out)

Oblikovanje skupine potrošnikov, ki jih zadeva kolektivna tožba, je ključno vprašanje. V ta namen obstajata dva glavna postopkovna mehanizma:

- **Sistem vključitve (opt-in):** oškodovani potrošniki **privzeto niso vključeni v skupino, za katero je bila vložena tožba.** Aktivno se morajo **vključiti, če želijo biti del** skupine, ki ima koristi od ukrepa. V tem modelu morajo potrošniki izrecno izraziti svoj namen, da se vključijo v skupino.

- **Sistem izključitve (opt-out):** Za vse oškodovane potrošnike se **privzeto domneva, da so del skupine, za katero je bila vložena tožba. Dejavno se morajo vključiti, če želijo biti izključeni iz skupine**, ki ima koristi od ukrepa.

Preprosto povedano, sistem opt-in od tožnikov zahteva, da izrazijo željo, da se vključijo v skupino, medtem ko sistem opt-out od njih zahteva, da izrazijo željo, da bi bili iz njega izključeni. Razliko med modeloma opt-in in opt-out je mogoče povzeti na naslednji način:

5. 2 Zakaj je to pomembno?

O prednostih in slabostih obeh mehanizmov (opt-in in opt-out) se je obsežno razpravljalo. Nekatere študije so pokazale, da so skupine običajno večje pri opt-out v primerjavi s tistimi v sistemih opt-in. To je zato, ker nekateri ljudje običajno zapustijo skupino. Nekateri strokovnjaki, ki delujejo na področju kolektivnih tožb, so trdili, da model opt-in ni učinkovit, saj je drag, dolgotrajen in se sooča z apatijo potrošnikov, kar jim preprečuje, da bi sami vložili tožbe. Hkrati je sistem izključitve včasih prikazan kot v nasprotju s postopkovnimi pravili (kot je na primer v Franciji pravilo prepovedi procesnega upravičenja za odsotne in neznanе tožnike, znano kot „*nul ne plaide par procureur*“).

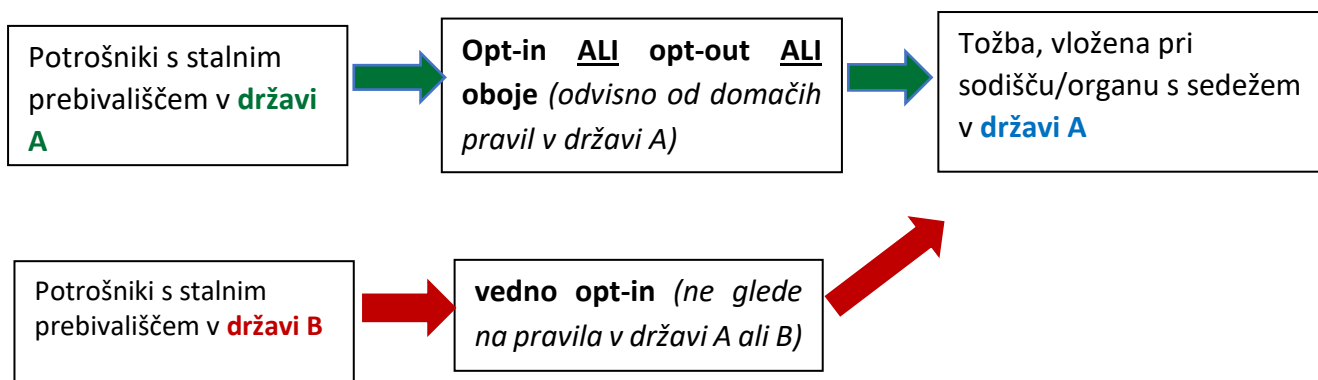
5.3. Kdo odloča med opt-in in opt-out?

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

Direktiva o zastopniških tožbah državam članicam omogoča, da izberejo mehanizem opt-in, mehanizem opt-out ali kombinacijo obeh (*člen 9(2)–(4) RAD*). Država članica se lahko na primer odloči, da se bo za zastopniške tožbe, vložene na nekaterih pravnih področjih ali za določeno vrsto škode, uporabljal en mehanizem, drugi mehanizem pa se bo uporabljal za druge kategorije zadev. Odločijo se lahko tudi, da se za vse vrste zadev zanesejo samo na en mehanizem. Nazadnje, države članice se lahko odločijo, da sodnikom dajo možnost, da se glede na posebnosti zadeve zanesejo na mehanizem opt-in ali na mehanizem opt-out.

Vendar se v skladu z direktivo o zastopniških tožbah mehanizem opt-in vedno uporablja za potrošnike, ki nimajo stalnega prebivališča v isti državi kot sodišče ali upravni organ, pri katerem je vložena zastopniška tožba.

Primer:

- **Možnost vključitve in izvzetja v nacionalnih mehanizmih kolektivnih pravnih sredstev**

Kot je prikazano v spodnji preglednici, so države članice izbrale različne mehanizme za svoje nacionalne mehanizme kolektivnih pravnih sredstev.

Država			
Mehanizem	Samo opt-in	Opt-out	Opt-in <i>ALI</i> opt-out
Kdo odloča?	Predvideno v zakonu	Predvideno v zakonu	Zakonodajca daje sodnikom nekaj maneverskega prostora (glej spodaj).

Opt-in ali opt-out v Belgiji? Sodišče odloči

V Belgiji imajo sodniki možnost, da se odločijo o mehanizmu opt-in ali o mehanizmu opt-out. Sodnik odloči po vložitvi zahtevka glede na posebnosti zadeve. Vendar pa obstajajo nekatere izjeme od tega pravila.

- Prvič, kadar kolektivna tožba zahteva odškodnino za materialno ali nepremoženjsko škodo, je **postopek vedno opt-in**.
- Drugič, za člane skupine, ki nimajo stalnega prebivališča v Belgiji, je postopek **vedno opt-in**.

5.4. Kdaj se mora potrošnik vključiti ali izključiti?

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

Direktiva o zastopniških tožbah državam članicam omogoča, da se odločijo, v kateri fazi postopka se lahko posamezni potrošniki vključijo v zastopniško tožbo ali izključijo (*člen 9(2) RAD*). Vendar bi to načeloma morali storiti šele po vložitvi konkretne tožbe pri sodišču ali upravnem organu.

- **Nacionalni mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev**

V Evropi obstaja več modelov. Francija je na primer vzpostavila „*pozni sistem opt-in*“. Prvič, tožeča stranka začne skupinsko tožbo zgolj na podlagi nekaj posameznih zadev. Na tej stopnji ni vključena nobena skupina potrošnikov. Drugič, sodišče na podlagi analize posameznih primerov odloči o odgovornosti toženega trgovca ter v svoji odločbi določi merila in roke, ki jih morajo posamezni potrošniki izpolnjevati, da se vključijo v skupino. Tretjič, ko odločba sodišča postane dokončna, se lahko posamezni potrošniki odločijo in se pridružijo skupini.

6. OBVEŠČANJE POSAMEZNIH POTROŠNIKOV MED ZASTOPNIŠKIMI TOŽBAMI

6.1. Kdo bi moral obveščati potrošnike in kdaj bi morali biti obveščeni?

Obveščanje potrošnikov o zastopniških tožbah je bistveno, saj je treba zagotoviti, da so potrošniki seznanjeni z začetkom postopka in so nato ustrezno obveščeni o njegovem napredku.

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

V skladu z direktivo o zastopniških tožbah morajo kvalificirani subjekti redno in zlasti na svojih spletnih straneh zagotavljati informacije o zastopniških tožbah, ki jih vložijo pred sodiščem ali upravnim organom. Nato morajo še naprej zagotavljati informacije o stanju in rezultatih teh ukrepov (*člen 13(1) RAD*).

Poleg zgoraj opisanih splošnih obveznosti obveščanja Direktiva predvideva posebne zahteve po informacijah v zvezi s tekočimi ukrepi in končnimi rezultati postopkov.

Pomembno je, da so potrošniki, ki jih zadeva zastopniška tožba za ukrepe za povrnitev škode, ustrezno in pravočasno obveščeni, da lahko sprejmejo informirano odločitev o tem, ali želijo biti zastopani med tožbo, in uveljavljajo svojo pravico do vključitve ali izključitve. Države članice v zvezi s tem določijo posebna pravila (*člen 13(2) RAD*).

Poleg tega bi moralo sodišče ali upravni organ, pristojen za obravnavo zastopniške tožbe, načeloma zahtevati od toženih trgovcev, da na lastne stroške obvestijo zadevne potrošnike o končnih izidih zastopniške tožbe, po potrebi pa tudi posamično obvestijo vse zadevne potrošnike. Države članice lahko določijo pravila, v skladu s katerimi bi moral trgovec take informacije potrošnikom zagotoviti le, če to zahteva kvalificirani subjekt.

Poleg tega se lahko države članice v svoji nacionalni zakonodaji še vedno odločijo, da ne bodo zagotovile informacij o končnem izidu tožbe in da bodo potrošniki obveščeni na drug način. Nazadnje, odločitev o načinu obveščanja potrošnikov se lahko prepusti tudi sodiščem ali upravnim organom, ki obravnavajo posamezne tožbe (*člen 13(3), uvodna izjava 62 RAD*).

Zahteve po informacijah veljajo tudi za kvalificirane subjekte v zvezi s končnimi odločitvami o zavrnitvi ali zavrženju zastopniških tožb za ukrepe za povrnitev škode (*člen 13(4) RAD*). Države članice zagotovijo tudi, da lahko uspešna stranka povrne stroške, povezane z zagotavljanjem informacij potrošnikom v okviru zastopniške tožbe (*člen 13(5) RAD*).

Države članice se lahko nazadnje odločijo, da vzpostavijo nacionalne elektronske registre ali podatkovne zbirke z informacijami o tekočih in zaključenih zastopniških tožbah (*člen 14 RAD*).

- **Nacionalni mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev**

Pravila o obveščanju potrošnikov in o tem, kdo bi moral nositi stroške razširjanja informacij, se med državami članicami razlikujejo. Na primer, v Franciji lahko organizacija, ki je vložila zahtevek, v skladu z obstoječim okvirom skupinskih tožb oglašuje tožbo šele, ko je sodišče izdalo odločbo o odgovornosti in je odločba postala dokončna.

Poleg tega so nekatere države članice že vzpostavile registre z informacijami o kolektivnih zastopniških tožbah. Na Nizozemskem je register z vsemi kolektivnimi tožbami na voljo na spletni strani *Rechtspraak*: www.rechtspraak.nl/Registers/centraal-register-voor-collectieve-vorderingen/. V Nemčiji je register na voljo na spletni strani zveznega ministrstva za pravosodje (Bundesamt für Justiz): www.bundesjustizamt.de/DE/Themen/Buergerdienste/Klageregister/Bekanntmachungen/Klagen_node.html

6.2. Kako bi morali biti potrošniki obveščeni zastopniških tožbah?

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

V skladu z uvodnimi izjavami 58 do 63 Direktive bi morale biti informacije, sporočene potrošnikom, sorazmerne z okoliščinami primera. Informacije se lahko zagotovijo na različnih mestih, vključno z:

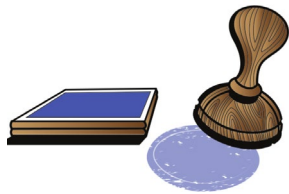
- spletiščem kvalificiranih subjektov in/ali trgovca
- lokalni ali nacionalni časopisi
- socialni mediji in drugih.

- **Nacionalni mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev**

Pravila se med državami članicami razlikujejo. V preteklosti so nekatere potrošniške organizacije pokazale ustvarjalnost pri obveščanju potrošnikov o kolektivnih odškodninskih tožbah. Italijanska potrošniška organizacija Altroconsumo je v okviru skupne tožbe proti *Trenordu* leta 2014 na primer organizirala več dogodkov v živo, vključno s »flash mob« na vhodu več železniških postaj v deželi Lombardiji v Italiji. Cilj je bil povečati prijavo potrošnikov k tožbi. Posledično se je tožbi pridružilo več kot 6.000 potrošnikov.

7. DOPUSTNOST KOLEKTIVNIH TOŽB

7.1. Zakaj zahteve glede dopustnosti kolektivnih tožb?

Preverjanje dopustnosti zahtevkov za kolektivna pravna sredstva je odgovor na dva glavna cilja. Prvič, njen cilj je zavreči očitno neutemeljene zadeve v zgodnjih fazah, da bi se izognili zlorabam pravnih postopkov. Po drugi strani namerava opredeliti primere, ki morda niso primerni za vložitev

kolektivnih tožb.

Faza dopustnosti ima lahko tudi nekaj pomanjkljivosti, saj to prispeva k temu, da je postopek daljši in bolj okoren. Izkušnje v več državah so pokazale, da tožene stranke običajno porabijo veliko časa in sredstev za izpodbijanje dopustnosti tožb v zelo zgodnjih fazah, zato slednje pomembno prispeva k temu, da se razprave o utemeljenosti zahtevka odložijo.

7.2. Kakšne so lahko zahteve za vložitev kolektivnih tožb?

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

Direktiva o zastopniških tožbah določa splošna načela glede dopustnosti zastopniških tožb (*člen 7(3), (7) ter uvodne izjave 12, 31, 34, 39, 43, 49 in 52*).

Direktiva daje državam članicam nekaj manevrskega prostora za odločanje o pogojih, pod katerimi se lahko vložijo zastopniške tožbe (*uvodna izjava 12 RAD*). Države članice se lahko oprejo na svoja splošna pravila civilnega postopka ali se odločijo določiti posebna pravila, ki urejajo dopustnost zastopniških tožb. Države članice se lahko na primer odločijo, da za vložitev zastopniške tožbe naložijo minimalno število posameznih pritožb potrošnikov in/ali določijo pravila o zahtevani stopnji podobnosti med posameznimi zahtevki. Vendar te zahteve glede dopustnosti ne bi smele ovirati delovanja zastopniških tožb. Poleg tega se v skladu z načelom nediskriminacije zahteve glede dopustnosti, ki se uporabljajo za čezmejne zastopniške tožbe, ne bi smele razlikovati od tistih, ki se uporabljajo za posebne domače zastopniške tožbe.

- **Nacionalni mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev**

Na nacionalni ravni so nekatere države članice v svojih nacionalnih mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev uvedle zahteve glede dopustnosti, vključno (*med drugim*):

- *Zahteva po poenotenju*: posamezni zahtevki bi morali biti dovolj homogeni in sprožati podobna ali povezana dejanska in/ali pravna vprašanja. Ta zahteva obstaja v večini držav članic, v katerih so na voljo kolektivna pravna sredstva.
- *Zahteva po superiornosti*: vložitev zahtevka kot kolektivne tožbe bi morala biti učinkovitejša kot v posameznih pravnih postopkih. Ta zahteva se na primer uporablja za tožbe s kolektivnimi pravnimi sredstvi v Belgiji, na Danskem, Finskem, v Italiji ali Litvi.
- *Zahteva po številčnosti*: zastopniška tožba je dopustna, če je v podporo kolektivnemu zahtevku mogoče vložiti določeno število posameznih zahtevkov. Ta zahteva se na primer uporablja v Litvi ali Franciji.

7.3. Kdo je zadolžen za preverjanje zahtev glede dopustnosti?

Glede na države članice lahko sodišče ali upravni organ oceni dopustnost zastopniških tožb. Direktiva o zastopniških tožbah določa, da morebitna odločba o razglasitvi zastopniške tožbe za nedopustno ne bi smela vplivati na pravice potrošnikov, ki jih tožba zadeva. Zato lahko posamezni potrošnik še vedno vložijo individualno tožbo pri sodišču v zvezi z zadevo, ki je bila predmet nedopustne zastopniške tožbe. Posamezni potrošnik je lahko zastopan tudi v drugi kolektivni tožbi.

8. ZBIRANJE SREDSTEV IN FINANCIRANJE ZASTOPNIŠKIH TOŽB

Kolektivne tožbe so ponavadi zelo drage. Zaradi svoje narave zastopanja več tisoč ali celo sto tisoč potrošnikov, visoke skupne odškodnine in zapletenih pravnih vprašanj stroški takšnih dejanj pogosto znašajo več sto tisoč evrov.

V Italiji je italijanska potrošniška organizacija Altroconsumo v okviru kolektivne tožbe proti Volkswagnu porabila približno 200 000 EUR samo za obveščanje potrošnikov in njihovo povabilo k registraciji v zadevi.

Tu se uporablja direktiva o zastopniških tožbah. Določa, da bi morale evropske države zagotoviti, da stroški postopka kvalificiranemu subjektu ne preprečujejo vložitev tožb (*člen 20 RAD*). Dejansko je mogoče z zakonodajo zmanjšati nekatere neposredne sodne stroške in znižati število kolektivnih tožb za organizacije tožnike. V portugalskem zakoniku o civilnem postopku je na primer določena določba, da je za izračun sodnih taks vrednost skupinske tožbe omejena na 66 000 EUR. To znatno znižuje sodne takse, saj v primerih, ko je skupna škoda veliko višja (lahko znaša do več milijonov EUR), sodne takse temeljijo le na omejitvi 66 000 EUR. V Nemčiji obstaja tudi podobna določba, čeprav z višjo mejo 250 000 EUR. RAD omogoča tudi določitev skromnih vstopnih prispevkov, ki jih morajo plačati potrošniki, da bi lahko sodelovali v zastopniški tožbi.

Vendar so lahko tudi s temi prilagoditvami stroški kolektivnih tožb za nepridobitne subjekte, kot so združenja potrošnikov, še vedno previsoki. Odvetniške nagrade bodo visoke, še posebej, če zadeva poteka skozi vse faze pritožbe (ali celo izredna pravna sredstva). Potrebna so lahko strokovna mnenja, laboratorijski testi ali drugi dragi dokazi.

Skratka, potrebna je določena oblika financiranja skupinskih tožb. Med najpogostejšimi možnostmi so državno financiranje, posebni skladi za kolektivna pravna sredstva, pravno zavarovanje in komercialno financiranje tretjih oseb. Vsaka od teh možnosti ima lahko pomanjkljivosti, zato bi bilo najbolje imeti kombinacijo razpoložljivih virov financiranja.

Eden od najbolj spornih virov financiranja je komercialno financiranje tretjih oseb. Ker ti financerji prevzamejo provizijo za svojo naložbo, lahko to pomeni, da potrošniki ne bodo prejeli celotnega zneska odškodnine, razen če se ta provizija od trgovca izterja poleg odškodnine, dolgovane potrošnikom (npr. ob uporabi načela „poraženec plača“). Vendar pa je še vedno koristno imeti to možnost za zelo velike in drage primere, ki jih ni mogoče predložiti drugače. Poleg tega tretji financerji skrbno ocenijo primer in njegove možnosti za uspeh, zato bi lahko bila koristna tudi njihova analiza. Direktiva o zastopniških tožbah ureja

financiranje s strani tretjih oseb in uvaja zaščitne ukrepe za uporabo takega financiranja (*člen 10 RAD*). Ta člen obvezuje države članice EU, da zagotovijo, da zastopniško tožbo za ukrepe za povrnitev škode financira tretja oseba, če je to dovoljeno v skladu z nacionalnim pravom, se prepreči navzkrižje interesov in da financiranje s strani tretjih oseb, ki imajo gospodarski interes za vložitev ali izid zastopniške tožbe za ukrepe za povrnitev škode, ne odvrta zastopniške tožbe od varstva kolektivnih interesov potrošnikov. Države članice morajo zlasti zagotoviti, da v primeru uporabe financiranja tretjih oseb na odločitve kvalificiranih subjektov v okviru zastopniške tožbe, vključno z odločitvami o poravnavi, tretja oseba ne vpliva neupravičeno na način, ki bi škodoval kolektivnim interesom potrošnikov. Poleg tega tretji financerji ne morejo financirati tožb, ki so vložene proti njihovim konkurentom ali podjetjem, od katerih je financer odvisen. Sodišča bodo preverila, ali takih okoliščin ni, in lahko pravno osebo obvežejo, da zavrne financiranje ali celo zavrne pravno upravičenje kvalificiranega subjekta.

9. SPORAZUMNE REŠITVE IN KOLEKTIVNE PORAVNAVE

9.1. Predhodna posvetovanja za dosego sporazumnih rešitev

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

Direktiva o zastopniških tožbah določa, da lahko države članice zahtevajo, da kvalificirani subjekt pred vložitvijo zastopniške tožbe pri sodišču ali upravnem subjektu opravi predhodno posvetovanje (*člen 8(4) RAD*). Takšna možnost se lahko predvidi tudi za tožbe, s katerimi se zahtevajo ukrepi za povrnitev škode (*uvodna izjava 41 RAD*). Trajanje takega predhodnega posvetovanja s toženim trgovcem ne bi smelo biti daljše od dveh tednov po prejemu zahtevka. Če kršitev ni prenehala po tem dvotedenskem obdobju, imajo kvalificirani subjekti pravico, da nemudoma vložijo zastopniško tožbo pri sodišču ali upravnem subjektu.

- **Nacionalni mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev**

Takšno predhodno posvetovanje je že potrebno v nekaterih nacionalnih postopkih kolektivnih pravnih sredstev.

V nekaterih državah članicah se lahko opravi tudi predhodno posvetovanje, ko je zahtevek vložen in je ta korak obvezen za nadaljevanje zadeve. Na primer, po pravila belgijske zakonodaje o kolektivni tožbi, potem ko je sodišče preverilo dopustnost zahtevkov, morata organizacija tožeča stranka in trgovec začeti pogajanja za sklenitev kolektivne poravnave. To obdobje določi sodnik in traja od 3 do 6 mesecev (z možnostjo enkratnega podaljšanja). Če stranki ne dosežeta dogovora, sodišče odloči o vsebini zadeve.

9.2. Odškodninske poravnave in nadzor nad njimi

- **Direktiva o zastopniških tožbah**

Na ravni EU direktiva o zastopniških tožbah določa, da „je treba v zastopniških tožbah za ukrepe za povrnitev škode spodbujati kolektivne poravnave, katerih cilj je zagotavljanje odškodnine potrošnikom, ki so utrpeli škodo“ (*uvodna izjava 53 RAD*). Kvalificirani subjekt in toženi trgovec lahko sodišču ali upravnemu organu skupaj predlagata poravnavo z namenom zagotovitve odškodnine zadevnim potrošnikom. Namesto tega lahko sodišče ali upravni organ pozove kvalificirani subjekt in trgovca, da v razumnem roku dosežeta dogovor o poravnavi (*člen 11(1) RAD*).

Sodišče ali upravni organ bi moral pregledati predlagane sporazume o poravnavi, o katerih sta se dogovorili stranki (*člen 11(2) RAD*). Zlasti bo preveril, ali je sporazum o poravnavi v nasprotju z obveznimi določbami nacionalnega prava (npr. dogovor o poravnavi, ki bi nepoštene pogodbene pogoje pustil nespremenjene). Poleg tega, če države članice predvidijo takšno možnost, sodišče/upravni organ preveri tudi poštenost sporazuma o poravnavi. Pri tem bi moralo sodišče/upravni organ natančno upoštevati interes zastopanih potrošnikov.

Pregled sporazuma o poravnavi bo imel dva možna rezultata (*člen 11(3) RAD*):

- sodišče/upravni organ **zavrne** predlagano poravnavo. V tem primeru se bo zastopniška tožba nadaljevala.
- sodišče/upravni organ **odobri** predlagano poravnavo. V tem primeru je zavezujoč za kvalificirani subjekt, trgovce in posamezne zadevne potrošnike. Države članice lahko določijo pravila, ki zadevnim posameznim potrošnikom omogočajo, da sprejmejo ali zavrnejo zavezo dogovorjenega sporazuma o poravnavi.

- **Nacionalni mehanizmi kolektivnih pravnih sredstev**

Na nacionalni ravni je že 10 držav članic sprejelo pravila, ki se uporabljajo za kolektivne poravnave množičnih zahtevkov,³ večina od njih daje sodnikom pomembno vlogo pri zagotavljanju pravičnosti predlaganih sporazumov o poravnavi.

³ V Belgiji, Bolgariji, na Danskem, v Franciji, Nemčiji, Italiji, Litvi, na Nizozemskem, Poljskem, Portugalskem.

Sodni nadzor kolektivnih poravnav

Na Nizozemskem mora sodišče presoditi, ali je znesek odškodnine, dodeljen potrošnikom, razumen in ali so interesi zastopanih strank dovolj zaščiteni. Pri tem lahko sodišče zaprosi strokovnjake za pomoč pri pregledu vsebine sporazuma o poravnavi.

Presoja pravičnosti sporazuma o poravnavi je lahko zapletena naloga sodnikov, odvisno od primerov. V ZDA je v „*Pocket Guide for Judge*“ za upravljanje skupinskih pravnih postopkov navedenih več „vročih gumbov“, ki bodo verjetno pokazali morebitno nepoštenost kolektivnih poravnav in ki bi jim morali sodniki nameniti posebno pozornost.

10. IZVRŠITEV PRAVNOMOČNIH ODLOČB IN NEPORAVNANIH ZNESKOV

Direktiva o zastopniških tožbah določa, da morajo države članice zagotoviti, da ukrep za povrnitev škode potrošnikom daje pravico, ki jih zagotavlja navedeni ukrep za povrnitev škode, ne da bi bilo treba vložiti ločeno tožbo. Države članice morajo določiti pravila o rokih, v katerih lahko posamezni potrošniki izkoristijo navedene ukrepe za povrnitev škode (*člen 9(6) in (7) RAD*).

Direktiva ne govori o tem, kako bi bilo treba izvajati ukrepe za povrnitev škode. Pravila se tako lahko na nacionalni ravni razlikujejo glede na postopkovne odločitve držav članic. V nekaterih državah članicah (npr. v Belgiji, Franciji) lahko sodišče na primer imenuje upravitelje ali poravnalce kolektivnih zahtevkov, da se olajša porazdelitev škode posameznim potrošnikom. Spore med razdeljevanjem nagrad bi morale rešiti sodišče.

Če ob koncu določenega časovnega okvira ostanejo zneski, ki jih potrošniki ne poberejo, se lahko države članice odločijo, kam naj gredo. (*člen 9(7) RAD*). Lahko se na primer odločijo, da bo denar namenjen namenskem skladu, ustanovljenemu za financiranje prihodnjih zastopniških tožb ali za financiranje drugih dejavnosti.

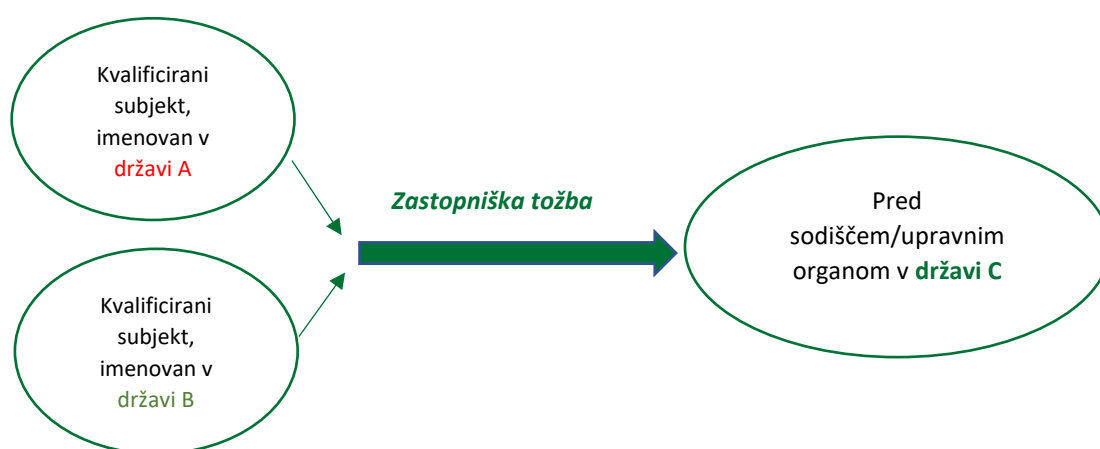
Uporaba nepobranih zneskov: primer kanadske province Britanske Kolumbije

V skladu s pravili, ki urejajo skupinske tožbe v kanadski provinci Britanska Kolumbija, mora sodišče v primeru nerazdeljenih zneskov odrediti, da se 50 % nerazdeljenih zneskov nameni pravni fundaciji British Columbia, neprofitni organizaciji, ki podpira projekte v zvezi z dostopom do pravnega varstva.

11. VLAGANJE ČEZMEJNIH ZASTOPNIŠKIH TOŽB

11.1. Kvalificirani subjekti, ki vlagajo skupne zastopniške tožbe

V skladu z načelom vzajemnega priznavanja bi bilo treba kvalificiranim subjektom, ki so vnaprej imenovani v določeni državi članici za namene vložitve čezmejnih zastopniških tožb, omogočiti vložitev tožb v drugih državah članicah (*člen 6(1) in člen 6(3) RAD*). Poleg tega lahko kvalificirani subjekti iz različnih držav članic združijo moči v okviru ene same zastopniške tožbe v enem samem forumu (*člen 6(2) RAD*).

11.2. Mednarodno zasebno pravo, ki se uporablja za zastopniške tožbe

Z vse večjo internacionalizacijo blaga in storitev ima vedno več množičnih škodnih situacij mednarodni element. Razlog za to je lahko dejstvo, da je skupina zadevnih potrošnikov razpršena po različnih državah (npr. Dieselgate), ker se je škoda pojavila na več lokacijah itd.

EU je določila zapleten okvir mednarodnega zasebnega prava, ki vključuje zlasti:

- Uredba št. 1215/2012 (*»Bruselj1 bis«*) o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah.
- Uredba 593/2008 (*»Rim 1«*) o pravu, ki se uporablja za pogodbeno obligacijska razmerja.
- Uredba 864/2007 (*»Rim 2«*) o pravu, ki se uporablja za nepogodbene obveznosti.

Vendar so bila pripravljena mednarodna zasebna pravila EU z namenom posameznih postopkov in nadgrajevanja modela „ena na ena“ sodnih postopkov. Zato njihova uporaba sproža številna vprašanja v okviru množičnih zahtevkov, ki so policentrirani in lahko vključujejo na tisoče strank, ki se nahajajo v več državah.

Direktiva o zastopniških tožbah ne posega v obstoječi okvir mednarodnega zasebnega prava. To pomeni, da trenutno ni posebnih zasebno mednarodnopravnih pravil, ki bi se uporabljala za čezmejne zastopniške tožbe.⁴ Zato se morajo kvalificirani subjekti še naprej zanašati na uredbo Bruselj bis, da bi opredelili pristojno jurisdikcijo, pri kateri je treba vložiti tožbo.

Sodišče EU in uporaba mednarodnega zasebnega prava EU na področju množičnih zahtevkov

Sodišče Evropske unije je v več odločbah podalo nekaj smernic o uporabi mednarodnega zasebnega prava EU v okviru množičnih zahtevkov. Na primer, v odločbi C-343/19 z dne 9. julija 2020 je SEU v okviru spora v zadevi Dieselgate razlagalo člen 7(2) uredbe Bruselj 1bis in potrošnikom, oškodovanim zaradi družbe Volkswagen Dieselgate, omogočilo, da vložijo zahtevke pred pristojnim sodiščem države njihovega prebivališča.

12. DODATNI VIRI IN REFERENCE

- [Direktiva o zastopniških tožbah](#)
- [Sveženj o Novem dogovoru za potrošnike](#)
- [Poročilo Evropskega parlamenta o sprejetju direktive o zastopniških tožbah \(2020\)](#)
- [Poročilo o izvajanju mehanizmov kolektivnih pravnih sredstev v državah članicah \(2018\)](#)
- [Študija o stanju kolektivnih pravnih sredstev v EU v okviru izvajanja priporočila Komisije \(2017\)](#)
- [Študija o kolektivnih pravnih sredstvih v državah članicah Evropske unije \(2018\)](#)
- [Priporočilo Komisije o kolektivnih pravnih sredstvih in njegovo izvajanje \(2013\)](#)
- [Forum za uveljavljanje pravic potrošnikov \(COJEF\)](#)
- Referenčni dokumenti, dokumenti za razpravo in poročila, ki so jih službe Evropske komisije pripravile v okviru [delavnice o direktivi o zastopniških ukrepih](#), ki je potekala novembra 2021.

⁴ Glej tudi zadevo 167/00, VKI proti Henkel, 1. oktober 2002 (ECLI:EU:C:2002:555).

Ta dokument je bil pripravljen na podlagi pogodbe o storitvah z Evropsko komisijo. Vsebina predstavlja samo stališča avtorja in je njegova edina odgovornost. Evropska komisija ne prevzema nobene odgovornosti za uporabo informacij, ki jih vsebuje.